

בעהש"ת

שבע היים

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר
הגה"ק זצוקללה"ה

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

פרשת לך תשפ"ג

גליון ב' אלפים מ'

שנה ל"ט • גליון ג'

יוצא לאור ע"י

מכון הוצאה לאור "שבע היים"

אגוד חסידי צאנז

רח' רבי עקיבא 8 • קרית צאנז נתניה

טלפון/פקס: 09-8820355

בארה"ב: 201-472-0556

תוכן הענינים

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

בשיעור חומש ורש"י פרשת לך תשי"ב

- קדושת ארץ ישראל השפיעה לטובה אפילו על גויי ארץ כנען.
- ממה שהסתבב הדבר שאברהם ראה את שרה, הבין שמן השמים רוצים להודיעו שיעשה תחבולה להינצל מיד מצרים.
- אברהם אבינו הלך לארץ כנען עם בני בית עבדים ושפחות מבלי כסף מזומן בגודל בטחוננו בה' שיזמין לו את כל צרכיו.
- בדברי הבעש"ט ז"ע שההרהור מתחיל מן האשה.
- אסתר מחמת גודל קדושתה והשכינה השורה עליה ירקרוקת היתה שלא יסתכלו בה, ולכן כשהיה רצון השי"ת שתמצא חן בעיני אחשוורוש הסתלקה ממנה שכינה.
- פרעה נתן מתנות לאברהם כדי שידבר על לב שרה שתתרחצו לו.
- טענת פרעה לאברהם היתה שאף אם היה מתיירא מהמון העם, מכל מקום לא היה לחשוש מן המלך אשר במשפט יעמיד ארץ.
- המתירא מדבר כלשהו ומכל שכן המוציא דבר רע משפתותיו הוא עלול להמשיך על עצמו שיבוא עליו אותו הדבר.
- טעם הדבר שאברהם אבינו החריש ולא ענה לפרעה דבר.
- פרעה ברשעו רצה להוציא לעז על שרה שנאסרה על אברהם ואסור לו להתייחד עמה, אלא שאברהם ידע בנבואה שדבריו שקר.
- אברהם המיר את המקנה שבידו ככל האפשר בכסף ובזהב כדי למהר לעלות לארץ ישראל.
- אברהם אבינו אף שבחזרתו היה בידו ממון רב לא שינה מאכסניא שלו ללון באכסניא מפוארת יותר או באכסניא שמורה יותר, מגודל בטחוננו בהשי"ת.
- אברהם אבינו גם כשלא היה בידו ממון לא היה מתפלל אלא על צרכי גבוה ולא על עסקי כסף וזהב.
- כשהיה לוט הולך עם אברהם היה נוהג בדרכי הצניעות כאברהם.
- מן השמים סיבבו שתהא מריבה בין אברהם ללוט כדי שיפרד הרשע מעל אברהם.
- טעמים נפלאים מדוע סיפר הכתוב שבעת המריבה בין רועי אברם לרועי לוט 'והכנעני והפריזי אז יושב בארץ'.
- טעם שאמר אברהם ללוט שהוא יפרד מעליו, ולא נפרד הוא מעל לוט.
- הרהור עבירה סופו להביא את האדם לידי הרהור עבודה זרה.
- 'זה' אמר אל אברם, הוא ובית דינו, שגם מידת הדין הסכימה לכך.

- כי את 'כל' הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם, כי עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות.
- לך אתננה כאשר תהיה תחיית המתים.
- לעתיד לבוא כשישובו כולם בתשובה אז ינתן רשות אשר 'גם זרעך ימנה'.
- לאחר שזכה אברהם להתגלות אלקות והשראת השכינה במעלה גדולה, זכה להבטחת הארץ, לא היה מתיירא מלשבת בתוך הכנעני.

בשולחן הטהור ליל ש"ק פרשת לך תשכ"ג

- לך מ'ארץ', היינו מארציות שלך, מן הגשמיות, ורק אחרי זה אל הארץ אשר אראך, תזכה ותתענג בנועם זיו קדושתה.

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

ולעבדו בכל לבבכם בתפילה כדי לזכות לתורה ולעבודת ה'

- מצוואת הריב"ש, שהבעש"ט הק' זכה למדרגותיו בזכות התפילה, אף שהרבה גם בלימוד התורה.
- ללא תפילות ותחנונים אי אפשר לזכות להשגות בתורה.
- אין די ב'רבה בשיבה' בלבד, אלא מוכרחים להקפיד על 'בקש רחמים ממי שהחכמה שלו'.
- תורתן של חסידים משתמרת רק מחמת שהיו מתפללים ומרבים בתחנונים.
- ממרן זי"ע, שדוד המלך נענש על שקרא לדברי תורה זמירות, היינו שסמך על לימודו, ולא על תפילות וסייעתא דשמיא.
- מהדברים שתיקן הבעש"ט הוא עמוד התפילה, ובפרט בזמננו כאשר אין לנו לא מקדש ולא מזבח.
- תפילה היינו במנין מ'אדון עולם', וכן כל תפילה להתפלל מתחילתה עם מנין.
- כאשר 'יפתה לבבכם' מהתפילה שהיא עבודה שבלב, אזי 'וסרתם' מן התורה.

לקיים רצון צדיק!

המעוניינים לתרום להדפסת גליונות הד"ת
לכבוד השמחה במעונם או להנציח קרובים
נא יפנו מבעוד מועד במלפון: 052-7140042

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

בשיעור חומש ורש"י פרשת לך תשי"ב

זאת והרגנו אותי ואותך יחיו, אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך וחייתה נפשי בגללך. (יב, יא-יג)

ברש"י, הנה נא ידעתי, מדרש אגדה, עד עכשיו לא הכיר בה מתוך צניעות שבשניהם, ועכשיו על ידי מעשה הכיר בה. ע"כ.

על פי אלה הדברים יש לפרש את המשך הכתוב, דהנה לכאורה יפלא איך הזדמן לאברהם אבינו ע"ה שיראה את שרה על ידי מעשה, הרי נאמר בצדיקים (שמואל א ב, ט) רגלי חסידיו ישמור, ואיך יתכן שבמשך כל השנים הרבות שהיתה שרה נשואה לאברהם לא הזדמן לו לראותה ודווקא עתה הזדמן לו לראותה. אלא בהכרח שמן השמים סיבכו שיראנה אברהם ויכיר ביופיה, כדי שיידע לעשות תחבולה ותיקון להציל את נפשו מיד המצרים.

הוי אומר, שמוה הדבר עצמו שהזדמן לאברהם לראותה, הבין אברהם שרצון השי"ת הוא שיעשה תחבולה ותיקון לבל יהרגוהו על דבר אשתו. בזה יבואר המשך הכתוב, ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את, וממה שדייקא לעת כזאת נודע לי זאת, בהכרח שמן השמים

ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה לגור שם כי כבד הרעב בארץ. (בראשית יב, י)

נראה לבאר מעם הדבר שדקדק הכתוב לומר ויהי רעב בארץ, ושוב כי כבד הרעב בארץ, שבא בזה להגיד שבחם של אנשי ארץ כנען כלפי אנשי סדום, שהללו אפילו בעת עושרם וגדולתם יד עני ואביון לא החזיקו, ואדרבה היו עונשים והורגים את הנותן צדקה לעניים, ומכל שכן בעת רעבון בוודאי היו מונעים בר מלתת דבר לזולתם. לעומתם אנשי ארץ כנען אפילו בשעת הרעב לא הרעו לאברהם ולא שילחוהו מאתם, אלא הוא מעצמו גמר בדעתו לרדת מצרימה. וזהו, וירד אברם מצרימה מדעתו לגור שם, על אף כי כבד הרעב בארץ, לפי שקדושת ארץ ישראל השפיעה גם על גויי הארץ שלא להרע את דרכיהם כל כך, וכפי שכתב גם בספה"ק באר מים חיים (בפרשתו יב, יד) לדרכו, עיי"ש.

*

ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את, והיה כי יראו אותך המצרים ואמרו אשתו

והנראה לומר, כי הנה מתבאר מן הכתובים שאברהם אבינו בבואו אל ארץ כנען ולאחר מכן כשירד מצרימה, הגם שהיו עמו בני בית ורכוש, כמו שנאמר (לעיל יב, ה) ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען וגו', מכל מקום כסף לא לקח עמו, כדמוכח ממה שאמרו חז"ל על הפסוק (להלן יג, א) וילך למסעיו, שבחרתו פרע הקפותיו (רש"י; ב"ר מא, א), הרי שברדתו מצרימה היה מוכרח לקחת מבתי האכסניא בהקפה כי לא היה כסף מזומן בידו.

ומעם הדבר, לפי שהקב"ה אמר לאברהם (לעיל יב, א) לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך, כלומר 'לך לך' לעצמך, מבלי ממון, כדי שלא יהנה מממון חוץ לארץ, על דרך שמצינו ביעקב אבינו ע"ה (רש"י בראשית מו, ו; ג, ה) שכל מה שרכש בפרן ארם וכל כסף וזהב שהביא מבית לבן עשאו כרי ונתנו לעשו הרשע, אמר, נכסי חוצה לארץ אינן כדאי לי. ולכן היה אברהם אבינו צריך להבטחת 'ואברכך' בממון (רש"י שם ב), לפי שהלך לדרכו לארץ כנען מבלי שיהא בידו מאומה. זה היה עיקר הנסיון שנתנסה בו אברהם אבינו, לצאת מארץ מולדתו עם כל רכושו ובני ביתו מבלי שיטול עמו כסף לכלכל בו את אנשי ביתו, ואכן אברהם אבינו בגודל בטחונו בהש"ת יצא ללכת אל ארץ כנען עם כל רכושו עבדים ושפחות באין בידו פרוטה להחיות את נפשם, ולזה היה צריך לקחת בהקפה בדתו מצרימה כדי לכלכל את בני ביתו.

הודיעוני שיש לי לחוש שמא והיה כי יראו אותך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אותי ואותך יחיו, ועל כן אמרי נא אחותי את וגו'.

*

והיה כי יראו אותך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אותי ואותך יחיו.

יש להבין מדוע נאמר כאן 'והיה' שאמרו בו חז"ל (בראשית רבה מב, ג) אין והיה אלא לשון שמחה. ובפשטות יש לומר המעם, לפי שהיה מקום לחשוש שברשעת המצריים יהרגו את שניהם, ועל כן אמר 'והיה' לשון שמחה, שלכל הפחות כי יראו אותך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אותי ואותך יחיו, שלא יהרגו את שנינו.

עוד יש לומר שהיתה כוונתו לרמוז, שגם אם יהרגוהו על דבר אשתו יש בזה צד שמחה, שעל ידי זה תינצל שרה מאיסור אשת איש.

*

אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך.

ברש"י, למען ייטב לי בעבורך, יתנו לי מתנות. ע"כ, והדבר תמוה איך היתה דעתו נתונה למתנות בעת כזאת. וכיותר יפלא, שהרי כשמלך סדום אמר לו לאברהם (להלן יד, כא) תן לי הנפש והרכוש קח לך, לא הסכים בשום אופן לקחת ממנו ואמר לו הרימותי ידי אל ה' א-ל עליון קונה שמים וארץ, אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך וגו', ואיך עתה הסכימה דעתו לקבל מהם מתנות.

הארץ אף הנכרים שבה היו גדורים ולא פרוצים כל כך, ולא מצינו בכל מקום עוברו שיתנו אנשיה עיניהם באשתו אם יפה היא או לא, ולא כן בבואו למצרים תיכף כולם ראו אותה ונתנו עיניהם באשה יפה, והכל לפי שהוא מקור מקום הטומאה ערות הארץ כנוצר למעלה.

ובזה ידע אברהם הטובה הגדולה והנפלאה מה שבישר לו המקום בנתינת ארץ ישראל, אשר באמת היא המשובחת מכל הארץ, שאף הנכרים היושבים על אדמתה אף שהוא כנען הארור מהכל והוא שורש הרע עבד עבדים וממנו יצא נמרוד ראש הממרידים בהקב"ה, מכל מקום כיון שישבו על אדמת הקודש לא יוכלו להרע כל כך, וכאשר אמרו חז"ל (בראשית רבה ל"א, ה) כשבא אברהם לארץ מצא עוברים בשעת העידור וכו' אמר הלואי יהיה חלקי בארץ הזאת, ולכאורה אם אנשיה טובים מה לחשיבות הארץ בזה, ואולם זה הכל סובב על מה שאמרנו, ואברהם ידע בטוב מהות הכנעני ושורשו, ומה עשה אבי אביהם חם לאביו נח הצדיק, ורק הוא שימש בתיבה כנודע (סנהדרין ק"ח, ב), ואכן כיון שבאו אל האדמה המקודשת לנחלת ה' ממילא נמשכו לקצת שורש הטוב שלא להרע כל כך כשאר הארצות, ועל כן אמר יהי חלקי בארץ הזאת דייקא כי היא הגורמת לכל זה וכו', ולכן לזה איוה נפש אברהם וזה אשר נתן לו ה' אלקיו. עכ"ל עיי"ש.

*

הנה הרה"ק בעל באר מים חיים לקח לו דרך להליץ טוב על הכנענים שהיו טובים מן המצריים ולכן לא נתנו עיניהם

והנה האיש שיש בידו כסף וזהב, כשקמים עליו אנשי דמים להרע לו, הוא יכול לפיכך בשוחד ממון, על דרך שמצינו בחז"ל (גיטין נ"ה, ב וברש"י שם) שהיו אומרים לסיקריקון שא קרקע זו והניחני. אולם אברהם אבינו בהיות שלא היה בידו ממון, לא היה בידו לפיכך את הגולנים והרשעים הקמים עליו בדמים. כן גם היה אצל יעקב אבינו שאמר (בראשית רבה ס"ה, ב) אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה ויקח העבד עשרה גמלים וגו' ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד, עיי"ש.

לבן השית אברהם אבינו עצה, שאם תאמר שרה שהיא אחותו יתנו לו מתנות, וכך יוכל לפיכך את הרשעים הקמים עליו בכסף להציל את נפשו. לזה אמר לה, אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך, יתנו לי מתנות, ועל ידי כך וחיתה נפשי בגלגלך, שיהיה בידי ממון לפיכך את הרוצחים הקמים עלי ולהחיות את נפשי.

*

ויהי כבוא אברהם מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה היא מאד. (יב, יד)

בספה"ק באר מים חיים כתב בביאור הכתוב, וזה לשונו: לכאורה עיקר ההודעה כאן מה שראו אותה שרי פרעה שנתגלגל על ידיהם שתלקח אל בית פרעה, ומה שאמר קודם 'ויראו המצרים את האשה כי יפה היא מאד' מיותר כולו. ואמנם הכתוב מספר בגנות מצרים, כי הנה אברהם אבינו עבר בארץ עד מקום שכם והולך ונוסע הנגבה, והכנעני אז בארץ, ומחמת טובת קדושת

יז, א), כי בכל זאת בגודל רשעתה היא עלולה לפגום גם בו ולהעלות בו מחשבות שאינן מהורות. לכן גם מי שהוא צדיק גמור שאין בו תאוה כלל צריך להזהר שלא להסתכל בנשים, פן האשה בהרהוריה הרעים תגרום פגם גם בו. ועל כן תמהו חז"ל וכי דרכו של בועז לשאול בנשים, כי על אף שבעוזה היה איש נביא וצדיק ראש הסנהדרין (עיין ב"ב צא, ב; אלשיך, רות ג, ב-ג), ולכאורה לא היה צריך לדאוג מהרהורים, בכל זאת גם עליו היה מוטל להזהר בנפשו פן על ידי הרהור האשה יעלה הרהור גם בלבו, ועל כן תירצו חז"ל, דבר חכמה וצניעות ראה בה, שידע שהוא צדקנית, ולכן לא חשש לשאול בה.

בזה פירשו בספרים הקדושים (אגרא דכלה, פרשת חיי שרה, עה"פ ויברכו את רבקה) מה שאמרו חז"ל (סוטה יז, א) על מרים הנביאה, שכל הרואה אותה מוליד אתגן לאשתו, מפני שבגודל צדקתה וטהרת לבה התקיים בה הכתוב (תהלים קכה, א) כי לא יגוה שבט הרשע על גורל הצדיקים (עיין סוטה ב, א), עד שעל אף גודל יופיה, כל הרואה אותה לא היו עולים ח"ו בלבו הרהורים רעים, אלא כל הרואה אותה מוליד אתגן לאשתו דייקא ולא לאחרת.

על כן מצינו באסתר המלכה שאמרו חז"ל (מגילה יז, א) אסתר ירקרוקת היתה, כי על אף שהיתה יפת תואר ויפת מראה, בכל זאת מחמת גודל צדקתה לא היה יופיה ניכר אלא בתוך ביתה, אבל לעין כל היתה נראית כירקרוקת (וע"ע שפע חיים רעוא דרעוין, פרשת בראשית, מאמר ג באריכות). אלא שבאותה שעה שהיה

בשרה אמנו. ברם כבר אמרו חז"ל (זוה"ק, פרשת בראשית, ח"א מז, ב; במדבר רבה יג, טו; ועוד) שבעים פנים לתורה, ויתכן לומר עוד בביאור הענין, על פי מה שנודע מדברי מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע (עיין כתונת פסים, פרשת נשא; בעש"ט עה"ת, בראשית אות קמח; ועיין שו"ת דברי יציב אהע"ז סימן לה), בביאור דברי הגמרא (שבת קיג, ב) על הפסוק (רות ב, ה) ויאמר בועז למי הנערה הזאת, וכי דרכו של בועז לשאול בנשים, אלא דבר צניעות וחכמה ראה בה וכו'. וקשה, הא עיקר כוונת קושיית הגמרא וכי דרכו של בועז לשאול בנשים הוא משום הרהור, ומה משני דבר צניעות וכו', וכי הותר הרהור באשה צנועה. ועוד מגלן דצניעות וחכמה ראה.

אך הכוונה, כי באתערותא דלתתא איתער לעילא בין לטב בין לביש, וכאשר האשה מתחלת להרהר באיש על ידי זה נתעורר הרהור באיש שיהרהר באשה, וכאשר האשה צנועה ואין מהרהרת באיש, אז לא יבוא הרהור באיש גם כן. ובוה מובן, וכי דרכו של בועז לשאול בנשים, כי עקימת שפתיו בדיבור ושאלה הווי מעשה להרהר באשה, כמו שאמרו חז"ל (מגילה טו, א) כל האומר רחב וכו'. ומשני, דבר צניעות ראה וכו', שכשאין האשה מהרהרת תחילה אז אין חשש הרהור באיש גם כן, ושפיר משני דבר חכמה וצניעות ראה בה, עכד"ק.

מתבאר מדבריו, שכל שהאשה אינה כהוגן ח"ו, אוי כמים פנים אל פנים היא עלולה לעורר הרהורים רעים אפילו בלב איש צדיק המתנהג בקדושה ובטהרה ודמיון בעיניה כשורא (כתובות

ב) יסכה זו שרה, ולמה נקרא שמה יסכה שהכל סוכין ביופיה. ולכאורה יפלא, איך שיבחה הכתוב בדבר שאסור לעשותו, כמו שנאמר (איוב לא, א) ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה. אלא דאדרבה זו היתה מעלתה של שרה אמנו, שהיו הכל סוכין ביופיה מבלי לבוא לידי שום חשש הרהור ח"ו מחמת גודל קדושתה.

אלא שלמדריגה זו זכתה שרה אמנו רק בהיותה בארץ ישראל, שהיא ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית שנה ועד אחרית שנה (דברים יא, יב), שהיתה קדושת הארץ מסייעתה, אבל כשהקריבו לבוא מצרימה למקור הטומאה, נפלה ממדריגה עליונה זו, והיה חשש הרהור כשהיו מסתכלים בה. והוה הטעם שבארץ כנען לא היה אברהם אבינו מתיירא מן הכנענים, כי ידע שבכח קדושת הארץ לא יכירו הכנענים ביופיה, אבל בבואם אל ארץ מצרים היה מתיירא שמא עתה יש לחוש לכך שהיא יפת מראה. לזה אמר הכתוב, ויהי כבוא אברם מצרימה, אין ויהי אלא לשון צער (מגילה י, ב), שצער גדול היה בכך שבבואם מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה היא מאד, ששלמו עיניהם לראות ביופיה.

*

ויהי כבוא אברם מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה היא מאד. ויראו אותה שרי פרעה ויהללו אותה אל פרעה ותוקח האשה בית פרעה. (יב, יד-טו)

הכתוב בא להגיד את הנס שנעשה לאברהם אבינו, שמיד כבואו מצרימה ויראו אותה שרי פרעה, כי

רצונו יתברך לגלגל זכות על ידי זכאי שתבוא ישועתם של ישראל על ידי אסתר, נימלה ממנה הקדושה, ובאותה שעה נאמר בה (אסתר ב, טו) ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה. ובזה יובן פשר הדבר שביום השלישי כשלבשה אסתר מלכות ובאה אל חצר המלך, והגיעה לבית הצלמים, הסתלקה ממנה שכינה (מגילה טו, ב), כי כל עוד שהיתה השכינה שורה עליה לא היה אפשר שתמצא חן בעיני אחשוורוש, ובכדי שאסתר תמצא חן בעיני המלך ויושימ לה את שרכיש הזהב אשר בידו, היה בהכרח שתסתלק ממנה שכינה.

בפרמ לפי מה שכתב בספה"ק באר מים חיים (בפרשתן יג, ג), בביאור מה שאמרו חז"ל (בראשית רבה נט, ט) שאמר אברהם אבינו לאליעזר, אתה ארור וכני ברוך ואין ארור מדבק בברוך, ולכאורה איפכא היה לו לומר אין ברוך מדבק בארור, כיון שהוא לא רצה לתת לו יצחק בנו. אולם האמת הוא, שאין הארור מדבק בברוך, שהוא אינו רוצה, וכל חלק הרע ישנא החלק הטוב, עיי"ש באריכות. לכן כל עוד שהיתה השכינה שורה על אסתר לא היה אפשר שתמצא חן בעיני אחשוורוש, שהרי הרע שונא את הטוב ואין ארור מדבק בברוך, ובכדי שתמצא חן בעיניו היה בהכרח שתסתלק ממנה שכינה.

*

לעניננו ייאמר כי מדריגתה הגדולה של שרה אמנו היתה, שעל אף שהיה יופיה ניכר לעין כל, לא היה עולה על לב אדם להרהר ח"ו. ובזה יש לבאר מה שאמרו חז"ל (מגילה יד, א; סנהדרין סט,

*

ולאברם היטיב בעבורה ויהי לו צאן
ובקר וחמורים ועבדים
ושפחות ואתונות ונמלים.

אמר הכתוב 'יהי לו', אין ויהי אלא
לשון צער (מגלה י, ב), שאברהם
אבינו ע"ה הצטער מאד על ריבוי
הנכסים והמתנות שקיבל מפרעה.

ובדברי המפרשים (עיין באר מים חיים)
ראיתי שכתבו, שלא נאמר
'יתן לו צאן ובקר', אלא 'ויהי לו צאן
ובקר', שמחמת שנעשה אברהם אבינו
קרוב למלכות נתנו לו המון העם מתנות
כדי שישתדל בעדם לפני פרעה, ועל ידי
כן ויהי לו מאליו צאן ובקר וחמורים וגו'.

*

ויננע ה' את פרעה ננעים גדולים ואת
ביתו על דבר שרי אשת אברם.
ויקרא פרעה לאברם ויאמר מה זאת
עשית לי למה לא הגדת לי כי אשתך
היא. (יב, יז-ח)

נראה לכאר אומרו 'למה לא הגדת לי'
דייקא, על פי מה שכתב בכלי
יקר בכיאר הכתוב על דבר שרי אשת
אברם, וזה לשונו: וכי עדיין לא ידענו
ששרי אשת אברם, ועוד מה פשעו של
פרעה הרי סבור שהיא אחותו, ומה
שפירש רש"י, על דבר שרי, שאומרת
למלאך הך והוא מכה, לא נזכר בפסוק
הך. על כן נראה לפרש, אף על פי שבפני
ההמון עם אמרה שרה אחותו אני, מכל
מקום לפרעה הגידה האמת שהיא אשת
אברם, בחשבה שמלך יושב על כסא דין
לא יעשה עול, ופרעה לא השגיח בה כי
אמר לדברך הראשונים אני מאמין, על

הנה כל העצה שטיכס אברהם לומר על
שרה שהיא אחותו כדי שלא יהרגוהו לא
הועילה אלא כלפי השרים והחשובים
שאין לחוש שיקומו עליו ויהרגוהו בכדי,
אם לא ידעו לבטח שהוא בעלה. אבל
המון העם היו עלולים להרגו מיד על
דבר אשתו מבלי דרישה וחקירה. אלא
שהקב"ה סיבב שכבואו מצרימה כאשר
ויראו המצרים את האשה כי יפה היא
מאד, מיד ויראו אותה שרי פרעה
ויהללו אותה אל פרעה ותוקח האשה
בית פרעה, וניצל אברהם מחשש נוק.

*

ויראו אותה שרי פרעה ויהללו אותה
אל פרעה ותוקח האשה בית
פרעה. ולאברם היטיב בעבורה ויהי לו
צאן ובקר וחמורים ועבדים ושפחות
ואתונות ונמלים. (יב, טו-טז)

נראה לכאר המשך הפסוקים, כי הנה
שרה אמנו לא רצתה ללכת אל
בית פרעה, אלא הוליכוה בעל כרחה, על
דרך שמצינו באסתר המלכה (אסתר ב, ה-
טז) ותלקח אסתר אל בית המלך, ותלקח
אסתר אל המלך אחשוורוש, שהיתה
מסתתרת ונלקחה באונס ובעל כרחה
(עיין תרגום יונתן, וכיאר הגר"א שם). זה
שנאמר גם בשרה 'ותוקח האשה בית
פרעה' שנלקחה לבית פרעה בעל כרחה
שלא לרצונה. ובהיות שהיה פרעה חפץ
ששרה תתרחץ לו, על כן היטיב
לאברהם בעבורה להחניף לו כדי שידבר
על לב שרה שתתרחץ להינשא לו. וזהו
ותוקח האשה בית פרעה בעל כרחה
שלא לרצונה, ולכן ולאברם היטיב
בעבורה וגו', כדי שיפתה אותה
להתרחצות לו.

כאשר הקריבו לבוא מצרימה / והיה כי יראו אותך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אותי ואותך יחיו, שהרי ברית כרותה לשפתים (מו"ק יח, א ועוד), ולעולם אל יפתח אדם פיו לשטן (ברכות יב, א ועוד). ומעם הדבר, לפי שהמתיירא מדבר מסוים הוא ממשך בכך שאותו דבר אכן יבוא עליו, כמו שאמר איוב (איוב ג, כה) כי פחד פחדתי ויאתני ואשר יגורתי יבוא לי (עיין ברכות ס, א). נמצא שבאלה הדברים שאמר אברהם לשרה מתוך יראתו המשיך על עצמו שאכן בסופו של דבר יהא כך.

מעשה היה ברבה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע, שפעם אחת כשעשה גלגולי שלג נתקע יתד ישן בתוך בשרו ונחתכה חתיכה גדולה מבשרו, עד שהחל לזוב ממנו דם רב והיה בסכנה גדולה. כשראתה הרבנית את הנעשה אמרה שאין דבר שבאמצעותו יוכל לסתום את החור שנפער בבשרו מלבד בתבן... שחק הרבי ר' אלימלך לשמע דבריה ומיד התרפא. לאחר מכן אמר, שבאותה שעה שנתקע בו היתוד נפל עליו קצת מורא מחמת גודל היסורים, וכיון שנכנס המורא בלבו אכן היה בסכנה גדולה, אך כששמע את דברי הרבנית נעשית בריחא דעתיה והסתלק המורא מלבו ומיד התרפא. וידוע מה שאמר פעם הוא זי"ע: איני מתיירא משום נברא אפילו משרפים וחיות הקודש, אלא מהבורא ית"ש לבד.

והנה אברהם אבינו כל עוד שהיה בארץ ישראל לא היה מתיירא כלל, אך ויהי, לשון צער, כאשר הקריב לבוא מצרימה למקום טומאה, אזי כיון

כן נגעו ה' על דבר שרי, בשביל דיבורה של שרי ומה היה דיבורה, אשת אברם, כי היא דיברה אליו 'אשת אברם אני'. ואמר פרעה לאברם 'למה אמרת אחותי היא' כי לך הייתי מאמין ולא לה וכו'. עכ"ל עיי"ש.

על כן אמר פרעה לאברהם, מה זאת עשית לי למה לא לא הגדת לי' כי אשתך היא, התייג מהמון העם היית חושש שמא יקחון בעל כרחי ואותך יהרגו, אבל למלך אשר במשפט יעמיד ארץ (משלי כג, ד), ויש לו נשים רבות, מדוע עלה על דעתך שיחפוץ דווקא באשתך, והיה לך להגיד לי בפרטות שהיא אשתך. והיא שגרמה לי שגם כשאמרה לי שרה שהיא אשתך, לך הייתי מאמין ולא לה, כדברי הכלי יקר.

*

ויקרא פרעה לאברם ויאמר מה זאת עשית לי למה לא הגדת לי כי אשתך היא. למה אמרת אחותי היא ואקח אותה לי לאשה ועתה הנה אשתך קח ולך. (יב, יח-יט)

נראה לבאר, דהנה הרמב"ן (לעיל י) כתב: ודע כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה שהביא אשתו הצדקת במכשול עון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לכטוח בשם שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש באלקים כח לעזור ולהציל וכו', עכ"ל עיי"ש. כדבריו מבואר גם בזה הקדוש (כפרשתן ה"א פא, ב) שאברהם אבינו נענש על כך שירד מצרימה שלא ברשות.

על פי דבריהם יש להוסיף עוד, ששגה אברהם אבינו כמה שאמר לשרה

שכביכול שרה חפצה במלוכה ואינה רוצה לשוב אל בית אברהם. לזה אמר לו 'ועתה הנה אשתך קח ולך', שלמען תאבה ללכת עמך עליך לקחתה מביתי ללא רצונה.

*

ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו. (יב, ב)

הנה כשיצאו בני ישראל ממצרים עלה עמהם ערב רב שהכירו בנפלאות השי"ת ונספחו אל בני ישראל, אבל עתה על אף שהיה אברהם כבר מאד במקנה בכסף ובוהב, מכל מקום כיון שהטומאה שונאת את הקדושה, לכן לא שלח עמו פרעה אנשים שילכו אתו אלא כרי שילוהו מעט אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, אבל לא רצה לשלוח עמו אנשים כרי שיתגירו. וזהו, ויצו עליו פרעה אנשים אך ורק לצורך וישלחו אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, אבל לא שיתגירו וילכו עם אברהם.

*

ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו. ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוץ עמו הנגבת. (יב, כ - יג, א)

יש לדקדק למה בפסוק הא' נאמר 'וישלחו אותו ואת אשתו', ולא אמר 'אותו ואשתו' כמו בפסוק הב' 'ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו'. גם להבין בעי מה ענין יש בדברי פרעה אל אברהם ועתה הנה אשתך קח ולך'.

והנראה, שפרעה ברוב רשעו גם אחר שלקה עדיין עמד ברשעתו,

שאווי לרשע אוי לשכנו (סוכה נו, ב), עלה מורא בלבן, ולזה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי וגו' והיה כי יראו אותך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אותי ואותך יחיו, אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך, וכיון שכרית כרותה לשפתים, באמת אשר יגור ממנו בא ונלקחה שרה אל בית פרעה.

לבוונה זו כפל ואמר לו פרעה, למה אמרת אחותי היא לפתוח פה לשמן, והיא שגרמה לכך אשר ואקח אותה לי לאשה, כי ברית כרותה לשפתים. ולכן באמת שתק אברהם אבינו ולא השיב לו דבר, כי הצדיק עליו את הדין שאכן לא עשה כהגון בכך שפתח פיו לשמן לומר אחותי היא.

*

ובפשטות יש לומר המעם ששתק אברהם ולא ענה לפרעה הרשע דבר, כי אבותינו ורבותינו נמנעו מלדבר עם רשעים ועם אנשים שאינם הגונים, וכאשר ראו אותם מדברים עם איש ידעו שהגון ונאמן הוא, כדאיתא בגמרא (יומא פ, ב) דמאן דמשתעי ריש לקיש בהדיה בשוק יתבו ליה עיסקא בלא סהדי. לכן גם אברהם אבינו לא השיב לפרעה דבר, לפי שלא רצה לדבר עם הרשע ולא להסתכל בפניו, כאומרים ז"ל (מגילה כח, א) אסור לאדם להסתכל בצלם דמות אדם רשע, ולזה החריש ולא ענה.

*

ועתה הנה אשתך קח ולך.

נראה לבאר אומרו 'קח ולך', שפרעה הרשע כיחש לאברהם ואמר לו

הוא לחוד ואשתו לחוד, אבל כשיצא ממצרים הותרה לו שרה, ולזה נאמר 'ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו' יחד.

*

ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוּט עמו הנגבה.
ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובוהב.
(י"ג, א-ב)

יש להתבונן, שהרי למעלה נאמר (יב, טו) ולאברם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר וחמורים ועבדים ושפחות אתונות וגמלים, ולא נזכרו כסף וזהב כלל, ומנין הזדמנו לו לאברהם אבינו עתה כסף וזהב.

ויתכן לומר, על פי מה שכתב בספה"ק באר מים חיים בביאור הכתוב ואברם כבד מאד במקנה וגו', דלכאורה אין כאן מקום מקרא הוזה להפסיק בין אשר לפניו ולאחריו, וקודם להכתוב שלפניו היה מקומו לכתוב ואברם כבד מאד ויעל אברם ממצרים וגו' וילך למסעיו וגו'. ואמנם כי חז"ל אמרו (בראשית רבה מא, ג) בפסוק שלאחריו, וילך למסעיו, כשחזר ממצרים לארץ כנען היה הולך ולן במסעות ואכסניות שלן בהם בהליכתו למצרים וכו'. ולזה סמך הכתוב קודם לו, ואברם כבד מאד וגו', לומר שאף שחזר במקנה רב וכמשאות כבירות, וידוע אשר במקנה הצאן צריך לילך לאט לרגל הצאן ולרגל המלאכה, כמו שאמר יעקב אבינו ע"ה אתנהלה לאמי וגו', אף על פי כן הוא וילך למסעיו למסעות הראשונות שהלך ולן בכל לילה ולילה באכסניא שלן בה בהליכתו למצרים. אף כשהלך, הלך לברו בקלות גדול וחזר בכבירות, הכביד הנסיעה

כמו שאמרו בגמרא (עירובין יט, א) רשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרים בתשובה, ולכן בא על שרה אמנו בעלילה שהיא אסורה על אברהם מדין אשה שנחבשה בידי עובדי כוכבים שהיא אסורה לבעלה כשיש לחוש שמא נתרצתה להם, ובאשת כהן אפילו באונס אסורה (ע"ן כתובות כו, ב), ולכן גם שרה כיון שהתייחדה עם פרעה כמו שנאמר 'ותוקח האשה בית פרעה' נאסרה על אברהם אבינו שהיה כהן (ע"ן בראשית רבה מו, ה). אלא שאברהם אבינו היה נביא וידע שלא נגע בה, ולכן לא נאסרה עליו, וכמו שדרשו חז"ל (מכות מ, א) על הפסוק (בראשית כ, ז) ועתה השב אשת האישי כי נביא הוא, עיי"ש.

אבן פרעה הרשע שלא הכיר בנביאותו של אברהם אבינו אמר לאברהם, למה אמרת אחותי היא ואקח אותה לי לאשה ונאסרה עליך, ולכן הנה אשתך קח ולך, שהנך רשאי לקחתה אבל אינך רשאי להתייחד עמה. ועל כן ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו ואת אשתו, אותו לחוד, ואת אשתו לחוד, כדי שלא יתייחד אברהם עם שרה. אולם אברהם אבינו היה נביא וידע שפרעה הרשע לא שלט בה, ולכן סיים הכתוב, ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו יחד, מפני שידע שהיא מותרת לו.

או יאמר, שכל עוד שהיה אברהם אבינו ממצרים היתה עבורו עת צרה, ולכן פירש משרה, על דרך שמצינו בנח (לעיל ו, יח, וברש"י) שכשנכנס לתיבה הצטווה להיכנס אנשים לחוד ונשים לחוד מפני שהעולם היה שרוי בצער, ולזה בהיותו במצרים נאמר 'וישלחו אותו ואת אשתו'

הקדוש שעל אף שהיה עשיר גדול העיד על עצמו שמימיו לא נהנה מן העולם הזה אפילו באצבע קטנה (כתובות קד, א).

באופן אחר יש לומר, דהנה בדרך כלל העני שאין בידו ממון אינו מתיירא מלהתאכסן וללון באהלים ובבתים שאינם נעולים על מסגר ובריה, אבל העשיר שיש עמו ממון רב מתיירא פן יגנבו ממנו את ממונו, ולכן הוא מתאכסן בבתי מלון שמורים ומוגנים הסגורים בדלתות ברזל. אבל אברהם אינו בגודל אמונתו ובטחונו בהש"ת לא היה נפקא מינה אצלו בין עת דרתו למצרים שירד לשם בחוסר כל לבין עלייתו ממצרים במקנה בכסף ובוהב, ובאותן האכסניות שהתאכסן בהם ברדתו למצרים כשלא היה עמו ממון, התאכסן גם בעלייתו ממצרים על אף שהיה בידו רכוש רב, כי ידע שברצות הש"ת שיהיה לו ממון אין אף אחד בעולם שיוכל ללקחו ממנו.

ועוד השמיענו הכתוב, שעל אף שהיה כבד מאד במקנה בכסף ובוהב, לא נסע ממקום למקום כדי להרוויח במשא ובמתן, אלא וילך למסעיו וגו' אל מקום המזבח, כל נסיעותיו היו כדי לבוא אל מקום המזבח לקרוא שם בשם ה'.

*

אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה ויקרא שם אברם בשם ה'.

אברהם אינו היה קובע מקום לתפילתו, כמו שאמרו בגמרא (ברכות ו, ב) אמר רבי חלבו אמר רב הונא כל כל הקובע מקום לתפילתו אלקי אברהם בעזרו, וכשמת אומרים לו אי

ככרי לברוח ממקום הטומאה ערות מצרים ולרב תשוקתו אל ארץ המקודשה, עכ"ל.

לפי דרכו יש לומר, שבראות אברהם אבינו שכובד משא מקנה הצאן והבקר והגמלים והחמורים מעכב בעדו מלמהר לברוח ממקום הטומאה ולבוא אל הארץ הקדושה, על כן מכר ממקנה הצאן והבקר את כל אשר לאל ידו והמירו בכסף ובוהב כדי להקל מעליו את משא הצאן ולבוא במהרה אל הארץ הקדושה.

*

וילך למסעיו מננב ועד בית אל עד המקום אשר היה שם אהלה בתחלה בין בית אל ובין העי. אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה ויקרא שם אברם בשם ה' (יג, ג-ד).

ברש"י, וילך למסעיו, כשחזר ממצרים לארץ כנען היה הולך ולן באכסניות שלן בהם בהליכתו למצרים, למדך דרך ארץ שלא ישנה אדם מאכסניא שלו. ע"כ.

גרא"ה לפרש הרבותא בזה, כי הנה ברדתו מצרימה היה אברהם אבינו נודד ממקומו כאיש עני, והיה עולה על הדעת שלכן התאכסן בכל אכסניא כל שהיא כפי ערך השגת ידו, אבל עתה כשעלה ממצרים כשהוא כבד מאד במקנה בכסף ובוהב, לא היה מתאכסן באכסניא שאינה לפי כבודו ועשרו. על כן העידה תורה שעל אף שהיה כבד מאד במקנה בכסף ובוהב, בכל זאת וילך למסעיו באותן האכסניות שהתאכסן בהן ברדתו למצרים, כרבינו

*

**וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן
ובקר ואהלים.** (יג, ה)

כתב האבן עזרא: וְאֶהְלִים, לפי דעתי שלשון יחיד על משקל קָדַשׁ, והוא הנמצא. והרכיב, כִּי בְּאֶהְלִים (ירמיה לה, ז), כמו בְּקָדְשִׁים לא יאכל (ויקרא כב, ד). וְאֶהְלִים בחולם בין האל"ף והו"ו, לשון יחיד, כמו גורל, ואם לא נמצא. עכ"ל. אבל אונקלוס תירגם תיבת ואהלים 'ומשכנין' בלשון רבים, לא כשימת האבן עזרא.

והנראה לומר בזה, דהנה מצינו באברהם אבינו שהיה לו בשבילו אהל בפני עצמו ולשרה אהל בפני עצמה, כמו שפירש רש"י על הפסוק (לעיל יב, ה) וַיֵּט אֱהֲרָא בֵּית אֶל מִים וְהָעֵי מִקְדָּם, אהלה כתיב, בתחילה נמטע את אהל אשתו ואחר כך את שלו, עכ"ל. וכן מצינו ביעקב אבינו שהיה לו אהל בפני עצמו ולגשותיו אהלים בפני עצמן, כמו שנאמר (להלן לא, ג) וַיָּבֹאוּ לָבֵן בְּאֵהֶל יַעֲקֹב וּבְאֵהֶל לָאָה וּבְאֵהֶל שְׁתֵּי הָאֵמָהוֹת וְגו' (עין רמב"ן שם). הרי שמדרכי הצניעות הוא להיות לו אהל בפני עצמו ולא לדור עם אשתו באהל אחד.

על כן גם לוט על אף שבסופו של דבר התקיים בו מאמר הכתוב (משלי כט, ג) ורועה זונות יאבד הוֹן, מכל מקום כל עוד שהיה מתהלך עם אברהם אבינו היה גם הוא מתנהג בקדושה ובטהרה כאברהם, ולכן וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן ובקר ואהלים, ב' אהלים, אהל לו ואהל בשביל אשתו.

*

עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו, ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום, דכתיב (בראשית יט, כז) וַיִּשְׁכֶּם אֲבִרָהִם בְּבוֹקֵר אֶל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם, ואין עמידה אלא תפילה שנאמר (תהלים קו, ל) וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיִּפְלַל. ע"כ. לכן באותו המקום שעשה בו מזבח בראשונה וקרא שם בשם ה', גם עתה קבע מקום לתפילתו וקרא שם שנית בשם ה'.

*

עוד השמיענו הכתוב את גודל מעלתו של אברהם אבינו, כי הנה בפעם הראשונה כשבנה אברהם מזבח וקרא בשם ה' לא היה לו עדיין כסף וזהב, והיתה הדעת נותנת שבקריאתו בשם ה' בראשונה היה מתפלל גם שתהא פרנסתו מרווחת ויהיו לו כסף וזהב, ואילו בפעם השנית בעלותו ממצרים שכבר היו לו כסף וזהב, יתפלל על שאר צרכיו שיהיה לו זרע ושיוכה למתנת ארץ ישראל.

על כן השמיענו הכתוב, אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה ויקרא שם אברם בשם ה', שתפילתו של אברהם אבינו בפעם השנית כשכבר היו בידו כסף וזהב היתה שוה לגמרי אל תפילתו בפעם הראשונה כשעדיין לא היה לו מאומה, לפי שהכסף היה נחשב בעיניו להבל הבלים, על דרך שכתבו בספרים הקדושים (עין מאור ושמש, פרשת וישלח, עה"פ עם לבן גרה"ו) בביאור הכתוב 'ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובוהב', שהכסף והזהב היה כמשא כבד עליו, וגם קודם שהיו לו כסף וזהב לא היתה דעתו נתונה עליהם.

כאשר יותר טוב היה אילו היתה מריבה גם בין אברם ללוט עצמו, שאז היה אברהם אבינו ממחר יותר לשלח את לוט הרשע מעליו.

או יאמר, דהנה פירש רש"י, ויהי ריב, לפי שהיו רועים של לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל וכו' עיי"ש. ולכאורה אם כוונתם של רועי אברם היתה בלתי לה' לבדו, אזי עד שהיו מוכיחים את רועי לוט, היה עליהם להוכיח את הכנענים והפריזים שהיו רשעים גדולים יותר, ומכאן שלא היתה כוונתם לשם שמים לגמרי אלא מעורבת היתה בתוכחתם זו קנאה ופניות אחרות.

וזהו, ויהי - לשון צער - ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט, מפני שגם רועי מקנה אברם לא היתה כוונתם לגמרי לשם שמים, והא ראייה, שהרי והכנעני והפריזי אז יושב בארץ, ובכל זאת לא הוכיחו רועי אברם אותם אלא את רועי מקנה לוט.

*

עוד נראה לומר במקרא הדין, כמה שסיים הכתוב 'הכנעני והפריזי אז יושב בארץ', דהנה בספורנו כתב: ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט, היתה בנייהם מריבה לראות מי נדחה מפני מי מן המרעה שימצאו. והכנעני והפריזי אז יושב בארץ, ולכן היה הריב בין שני אחים גרים מבאיש את ריחם בעיני התושבים, כי בהיות מריבה בין האחים הגרים יחשבו אותם התושבים לאנשי ריב וישאו קל וחומר בעצמם, עכ"ל.

ולא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו כי היה רכושם רב ולא יכלו לשבת יחדיו. (יג, ו)

הנה כפל הכתוב ב' פעמים 'ולא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו', ושוב 'ולא יכלו לשבת יחדיו'.

ונראה לומר, כי הנה לכאורה יפלא הרי רכושם של אברהם אבינו ולוט היה רב מאד, ואיך היה פתאום לוט דחוק כל כך עד שלא היה די מרעה לצאנו מבלי שירעה בשדות אחרים, ולא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו. אלא בהכרח שבהיות שהיה רצון השי"ת שיפרד לוט הרשע מעם אברהם, ככתוב (להלן יד) וה' אמר אל אברם אחרי היפרד לוט מעמו וגו', ופירש רש"י, כל זמן שהרשע עמו היה הדיבור פורש ממנו, על כן סיבב הקב"ה בדרך גס שלא יהיה די מרעה לצאנו של לוט, כדי שיפרד לוט מעם אברהם.

לזה כפל הכתוב, ולא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו כי היה רכושם רב, והמעם מפני ולא יכלו לשבת יחדיו, שמן השמים לא רצו שיישבו יחדיו.

*

ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט והכנעני והפריזי אז יושב בארץ. (יג, ז)

נראה לפרש אומרו כאן 'ויהי' שהוא לשון צער (מגילה י, ב), כי צער היה בכך שהריב היה רק בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט, ואילו בין אברם ללוט עצמם לא היתה מריבה.

והפרזיו אז יושב בארץ, ששתי אומות יושבות ביחד ואין ביניהם מריבה, ונמצא שם שמים מתחלל. ולכן, ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך וגו'.

*

עוד יש לפרש, על דרך שפירש רש"י על הכתוב לגבי דור הפלגה (לעיל יא, ט) על כן קרא שמה בבל כי שם בלל ה' שפת כל הארץ ומשם הפיצם ה' על פני כל הארץ, וזה לשונו: וכי אי זו קשה, של דור המבול או של דור הפלגה, אלו לא פשטו יד בעיקר, ואלו פשטו יד בעיקר כביכול להלחם בו, ואלו נשפטו, ואלו לא נאבדו מן העולם. אלא שדור המבול היו גולנים והיתה מריבה ביניהם לכך נאבדו, ואלו היו נוהגים אהבה וריעות ביניהם, שנאמר שפה אחת ודברים אחדים, למדת ששנאו המחלוקת וגדול השלום, עכ"ל. נמצא שאפילו הרשעים הפושטים יד בעיקר כשיש שלום ביניהם הם מצליחים.

על כן גם עתה בתחילת הפרשה נאמר (יב, ו) והכנעני אז בארץ, ופירש רש"י, היה הולך וכובש את ארץ ישראל מזרעו של שם וכו', עכ"ל, הרי שרק הכנעני היה בארץ ישראל, וגם הוא עדיין לא נתיישב בה אלא היה הולך וכובש. אבל עכשיו נאמר 'והכנעני והפרזיו אז יושב בארץ', שגם הפרזיו נוסף על הכנעני ושיניהם כבר התיישבו בה בקבע, והגורם לכך היה מפני שהיתה מחלוקת ומריבה בין אברהם ללוט. ולזה אמר הכתוב, ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט, והיא שגרמה לכך אשר והכנעני והפרזיו אז יושב בארץ.

לפי דבריו יש לפרש הכתוב, ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט, על אף אשר והכנעני והפרזיו אז יושב בארץ שהיו עומדים ומסתכלים במריבתם, בכל זאת לא חדלו מלריב.

או יאמר, שבא הכתוב לתת טעם איך קרה הדבר הזה שנפלה המריבה ביניהם בשעת עושרם, הרי לפי דרכו של עולם יותר היתה עלולה המריבה להתהוות כששניהם עניים מאשר עתה ששניהם היו עשירים, אלא שכל עוד שלא היו אברהם אבינו ע"ה ולוט בין הכנענים לא התעוררה ביניהם מריבה, ורק בהיות שבאו בין הכנעני והפרזיו שהיו אנשים פראיים אוכלי אדם עד שציוותה עליהם תורה (דברים כ, טו) לא תחיה כל נשמה, נגרם על ידם שגם בין אברהם ללוט התעוררה מריבה.

וזה שאמר הכתוב, ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט, והטעם מפני והכנעני והפרזיו אז יושב בארץ, והם ברשעים גרמו שגם בין אברהם ללוט התעוררה מריבה.

או יאמר, שבהיות שבאותו הזמן היו ב' אומות נפרדות הכנעני והפרזיו יושבים בארץ, ובכל זאת היתה ביניהם שלום ושלוח ולא התעוררה ביניהם מריבה, נמצא שאם יש מריבה בין אברהם ללוט אין לך חילול שם שמים גדול מזה, שהרשעים הכנעני והפרזיו אין ביניהם מחלוקת, ואילו אברהם ולוט הכשרים מתקוטטים ביניהם.

וזהו, ויהי - לשון צער - על ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט, בשעה אשר והכנעני

בפסוק (יג, יב) ויאהל עד סדום, שלא הניחו כל אנשי מקומות ההם ללוט לשבת בארצם, לבד מלך סדום קיבל אותו בארצו בשביל חשיבות אברהם. ומלך סדום בזה כמח, ובזכות זה ניצול לאשר גדלה בעיניו חשיבות אברהם, ולקח בן אחיו להתגורר בארצו, מה ששאר ארצות לא אבו בזה. וזה רמז הכתוב, וינזסו מלך סדום ועמורה ויפלו שמה, כי שניהם נפלו בכור החמר, ואך והנשארים הרה נסו, כלומר זה אשר נשאר ונמלט מכור מיט היון לפי שהרה נסו, אין הרים אלא אבות כמאמר חז"ל (שמות רבה טו, ד), שנס אל אברהם, לומר, להיות שם במחוננו בו, ועל כן נשאר הוא לבד ולא מלך עמורה וכו' עכ"ל עיי"ש. נמצא שחשיבותו של אברהם היא היתה בעזרו של לוט למצוא לו מקום לשבת.

על כן אמר לו אברהם, הרי משום כי אנשים אחים אנחנו, נמצא אשר הלא כל הארץ לפניך, כי לכבודי יתנו לך לדור בכל מקום שתרצה, וכיון שכן הפרד נא מעלי אם השמאל ואימינה ואם הימין ואשמאילה, ואין לך לחשוש שמא לא תמצא מקום שיסכימו לקבל אותך שתדור ביניהם.

*

הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי
אם השמאל ואימינה ואם הימין

ואשמאילה.

יש להבין, אם מחמת השלום היה אברהם אבינו רוצה להיפרד מעם לוט, היה ראוי שאברהם הוא יניח את מקומו ויפרד לדרכו, ומדוע אמר ללוט שלוט ייפרד מעליו. ברם אדרבה אברהם אבינו רצה לתת בפני לוט את הבחירה

*

באופן אחר יש לפרש את הכתוב לשבח, כי הנה רועי מקנה לוט רשעים היו ומרעים את בהמותיהם בשדות שאינן שלהן, כשהם עושים כן כביכול בשמו של אברהם אבינו, ולכן היתה מוטלת על אברהם ורועי צאנו חובת מחאה לקיים את מצות 'הוכח תוכיח', שלא יהיו בכלל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה שהוא נענש עליו (שבת נה, א; ע"ז יח, א), ובזכות שרועי מקנה אברם אכן קיימו מצות תוכחה ועוררו ריב עם רועי מקנה לוט, לא האריכו הכנעני והפריזי ימים בארץ כנען ולבסוף נעקרו משם.

זה שאמר הכתוב, ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט, ובזכות אותו הריב והכנעני והפריזי 'או' יושב בארץ, היינו שרק באותה שעה היה יושב בארץ ואחר כך נעקרו ואבדו משם.

*

ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך ובין רועי ובין רועיך כי אנשים אחים אנחנו. הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם השמאל ואימינה ואם הימין ואשמאילה. (יג, ח-ט)

נראה לפרש מה שהקדים אברהם לומר 'כי אנשים אחים אנחנו', דהנה בספה"ק באר מים חיים ביאר הכתוב (להלן יד, י) ועמק השדים בארות בארות חמר וינזסו מלך סדום ועמורה ויפלו שמה והנשארים הרה נסו, על פי המבואר בוודר הק' (פרשת וירא, ח"א קה, א)

שמופי זימה בחר לו לזמ בשכונתם וכו'. מקדם וכו', ומדרש אגדה הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר אי אפשי לא באברם ולא באלקיו. ע"כ. ובגמרא (הוריות י, ב; ניר כג, א), אמר רבי יוחנן כל הפסוק הזה לשם עבירה נאמר. וישא לזמ, ותשא אשת אדוניו את עיניה (בראשית לט, ז). את עיניו, ויאמר שמשון [וגו'] אותה קח לי כי היא ישרה בעיני (שופטים ד, ג). וירא, וירא אותה שכם בן חמור (בראשית לד, ב). את כל ככר הירדן, כי בעד אשה זונה עד ככר לחם (משלי ו, כז). כי כולה משקה, אלכה אחרי מאהבי נותני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושקויי (הושע ב, ז).

ויש לבאר, על פי מה שנודע שכל מי שנכשל בניאוף והרהורי עבירה סופו שיהיה כופר בעיקר, ולזה אמרה תורה (במדבר טו, לט) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם, אחרי לבבכם זה הרהור מינות, ואחרי עיניכם זה הרהור עבירה (ברכות יב, ב), לפי ששני דברים אלו תלויים זה בזה, הרהור עבירה מביא לידי הרהור עבודה זרה. ולזה מצינו בבני ישראל שכאשר הלינו על השי"ת נאמר (במדבר יא, י) וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו, ודרשו חז"ל (שבת קל, א) על עסקי משפחותיו, על עריות שנאסרו להם, הרי שהכביה על עסקי משפחותיהם הביאה אותם להלין על השי"ת.

על כן גם לזמ משום כי וישא לזמ את עיניו וירא את כל ככר הירדן כי כולה משקה בהרהור עבירה, מיד ויסע לזמ מקדם, הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר אי אפשי לא באברם ולא באלקיו, ובא לידי הרהור עבודה זרה.

ללכת לכל מקום שירצה ולכן העדיף שהוא יישאר במקומו, ובפני לזמ תהיה הברירה ללכת לכל מקום שירצה, ולזה אמר לו, הלא כל הארץ לפניך, והרשות בידך ללכת לכל מקום שתרצה, ולכן הפרד נא מעלי.

או יאמר, כי הנה איש ירא ה' אינו יכול לדור בכל מקום שלבו חפץ, כי בכל מקום שהוא בא הוא צריך לראות אם יש שם בית המדרש ואם יש שם מקוה, ועליו להשתדל תמיד להתרחק מאנשי רשע, אבל פורקי העול אין להם מניעה מלדור בכל מקום שירצו. ולזה מצינו באברהם אבינו (לעיל יג, ג-ד) וילך למסעיו מנגב ועד בית אל עד המקום אשר היה אהלה בתחילה וגו' אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה וגו', כי אברהם אבינו היה צריך לחזור אל אותו המקום שכבר היה בו בתחילה.

על כן אמר אברהם לזמ, אני אינו יכול לדור בכל מקום שארצה, אבל אתה הלא כל הארץ לפניך, אין לך מניעה מלדור בכל מקום שתחפוץ, ולכן הפרד נא מעלי, הנח אותי במקום הראוי עבורי, ואתה הפרד מעלי למצוא לך מקום טוב יותר.

*

וישא לזמ את עיניו וירא את כל ככר הירדן כי כולה משקה לפני שחת ה' את סדום ואת עמורה כגן ה' כארץ מצרים בואכה צוער. ויבחר לו לזמ את כל ככר הירדן ויסע לזמ מקדם ויפרדו איש מעל אחיו. (יג, יא-יב)

ברש"י, בואכה צוער וכו', ומדרש אגדה דורשה לגנאי, על שהיו

אין לך חזקה גדולה מזו שיעתק צור ממקומו להתקרב לפני אדוני הארץ, ולא ירחיק דעתך דבר זה כי מצינו שקפצה הארץ לעבדו (בראשית רבה נב, יא) וגם נקפלה תחת בניו (חולין צא, ב), עכ"ל.

לדרכו יתכן לומר, על פי מה שאמרו חז"ל (עיין פסיקתא רבתי א; ילקוט שמעוני, ישעיה רמו תקג) שעתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות, ולכוונה זו אמר לו הקב"ה לאברהם, שא נא עיניך על שם העתיד, וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה, כי את 'כל' הארץ מסוף העולם ועד סופו אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם, כי עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות.

*

כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם.

נראה לפרש, לך אתננה, כשיחיו המתים, ועל דרך שדרשו חז"ל (סנהדרין ז, ב) מניין לתחיית המתים מן התורה, שנאמר (במדבר יח, כח) ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן, וכי אהרן לעולם קיים והלא לא נכנס לארץ ישראל שנותנין לו תרומה, אלא מלמד שעתיד לחיות, וישראל נותנין לו תרומה, מכאן לתחיית המתים מן התורה. ע"כ. כן היא גם הבטחת הקב"ה לאברהם, כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה וגו', כאשר תהיה תחיית המתים.

*

ושמת' את זרעך כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר

הארץ גם זרעך ימנה. (יג, טו)

*

וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה. (יג, יד)

ברש"י, אחרי הפרד לוט מעמו, כל זמן שהרשע עמו היה הדיבור פורש ממנו. ע"כ. וכבר העירו (עיין כלי יקר, שפתי חכמים, ועוד; ועיין ברש"י בחומשים שונים), שהרי למעלה (יב, ז) הוא אומר וירא ה' אל אברהם, ועדיין היה לוט עמו.

ונראה ליישב, דהנה אמרו חז"ל (ירושלמי, ברכות מ, ה; ועוד) כל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו. על כן מתחילה קודם שנפרד לוט מעמו נאמר 'וירא ה' אל אברהם' במידת הרחמים בלבד, אבל מידת דינו יתברך לא הסכימה כיון שהיה הרשע עמו, אבל עתה אחר שנפרד לוט מעמו נאמר 'וה' אמר אל אברהם', הוא ובית דינו, שגם מידת הדין הסכימה לכך שייראה השי"ת אל אברהם.

*

וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה. כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם. (יג, יד-טו)

באור החיים הקדוש כתב: כי את כל הארץ וגו', הנה ידוע כי שיעור חוש הראות הוא מוגבל באדם את אשר ישיג לאור השמש, וכאן עשה לו ה' גם שנתקרבו קצות הארץ וראה הכל, ובאמצעות הדבר החזיק בכל הארץ, כי

*

וַיֵּאָהֵל אֲבָרָם וַיָּבֹאוּ וַיֵּשֶׁב בְּאֵלוֹנֵי מַמְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה'. (יג, יח)

עַד הִנֵּה לֹא מִצִּינוּ שְׁהִיָּה אֲבָרָהָם אֲבִינוּ וְיֹשֵׁב בְּתוֹכֵי הַכְּנַעֲנִי וְיֹשֵׁב הָאָרֶץ, אֲלֵא הִיָּה נֹמְטָה אֵהְלוּ בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ, מִפְּנֵי שְׁהִיָּה מִתִּירָא פֶּן יִשְׁפִּיעוּ עֲלָיו הַכְּנַעֲנִים הַרְשָׁעִים לְרַעְיָהּ. אֹלֶם עֵתָה אַחַר שׁוֹכֵה לְהַתְּגַלּוֹת אֲלֻקוֹת וְהַשְׂרָאָת הַשְּׂכִינָה בְּמַעֲלָה גְדוּלָּה, וּזְכָה לְהַכְּמַחַת הָאָרֶץ, שׁוֹב לֹא הִיָּה מִתִּירָא מִלְּשִׁבַּת בְּתוֹךְ הַכְּנַעֲנִי, וְלִכֵּן עֵתָה וַיֵּאָהֵל אֲבָרָם וַיָּבֹאוּ וַיֵּשֶׁב בְּאֵלוֹנֵי מַמְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן.

וּמִמְשִׁיךְ שָׁם: וַיֵּשׁ לֹמֵר בְּאוֹפֵן אַחַר וְנוֹשָׂא אַחַר, דְּהִנֵּה כְּתִיב בְּתוֹרָה (דְּבָרִים ז, ז) כִּי אַתֶּם הַמַּעֲט מִכָּל הָעַמִּים, וְחַס וְחִלְלִיָּה שְׁלֵא יִהְיֶה הַמִּיעוּט בְּטַל בְּרוּב, וְלִכֵּן הַנְּכוּן שְׁלֵא לְמִנּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל שְׁלֵא יִהְיֶה לְהֵם מִסְפָּר כְּדֵי שְׁלֵא יִתְבַטְלוּ בֵּין הָאוֹמוֹת, אֶךְ כְּשִׁישְׂרָאֵל הֵם טוֹבִים וְעוֹשִׂים רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ אִין מוֹזִיק לְהֵם הַמְּנִין, וּמִמִּילָא מִצְוָה לְמִנּוֹתָם כְּדֵי לְקַשְׂרָם בְּהַסְפִּירָה כְּנ"ל. וְהוּא כְּשַׁעוּשִׁים רְצוֹנוֹ וְהֵם דְּבוּקִים בְּהַבּוּרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. וּבְשׁוֹלַח עֵרֹךְ (יו"ד סִימָן צב, ד) פִּסְקִינָן בְּדַבְרֵי הַדְּבוּק צָרִיךְ הַבִּטּוּל כִּנְגַד כָּל הַדְּבוּק, וְכַשְׂאֲנוּ דְבוּקִים בּו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ אִינֵם יְכוּלִים לְבַטֵּל אוֹתָנוּ. וְהוּא שְׁתִּירֵךְ כִּאֵן בְּעוֹשֵׂין רְצוֹנוֹ וְכו', וְאוֹ יְכוּלִים לְמִנּוֹתָם וּמִצְוָה לְמִנּוֹתָם וְאִין מוֹזִיק לְהֵם מִחַמַּת שְׁהֵם דְּבוּקִים וְלֹא יִתְבַטְלוּ, אֲבָל כְּשִׂאֵין עוֹשֵׂין רְצוֹנוֹ וְכו', אִזּוֹ חַס וְחִלְלִיָּה מוֹזִיק לְהֵם הַמְּנִין וְאִזּוֹ אֲשֶׁר לֹא יִמַּד וְלֹא יִסְפָּר. וְהוּא שְׁפִירֵשׁ רִש"י מִתּוֹךְ חִיבְתָן מִנְאָן, כִּי הֵם דְּבוּקִים בּו יִתְבָּרַךְ וְהֵם חִבִּיבִין אֲלֵיו לְמִנּוֹתָן כְּדֵי לְקַרְבָּם אֲלֵיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וַיִּתְעַלָּה אֲמֵן. עֵבְתוּד"ק, עֵי"שׁ בְּאַרְכּוּכָה. (וַע"ע שְׁפַע חַיִּים דְּרִשׁוֹת חוֹמֵשׁ רִש"י, תִּשְׁמ"א, פִּרְשַׁת פְּקוּדֵי).

נִרְאָה לְפָרֵשׁ, דְּהִנֵּה כְּאֲשֶׁר חוֹטְאִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִזּוֹ אֲסוּר לְמִנּוֹתָם וְאִי אֲפֻשֶׁר לְמִנּוֹתָם כְּמוֹ אֶת עַפְרֵי הָאָרֶץ, אֲבָל לְעֵתִיד לְבֹאוֹ כְּשַׁעֲתִידָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְהַתְּפַשֵּׁט בְּכָל הָאֲרָצוֹת, כִּי אִזּוֹ יִשׁוּבוּ כּוֹלֵם בְּתִשׁוּבָה וַיַּעֲשׂוּ כּוֹלֵם רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, אִזּוֹ יִתֵּן רִשׁוֹת אֲשֶׁר גַּם זֶרַעַךְ יִמְנֶה מִחַמַּת גְּדֵלֵם וְחִשְׁיֹבוֹתָם, וְדו"ק.^א

^א א"ה. נראה לומר בביאור הדברים, על פי מה שאמרו בגמרא (יומא כב, ב) אמר רבי שמואל בר נחמני, רבי יונתן רמי, כתיב (הושע ב, א) והיה מספר בני ישראל כחול הים, וכתיב (שם) אשר לא ימד ולא יספר, לא קשיא, כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום. ע"כ. ויש לדקדק דהלא לפי פשטות ההבנה בזמן שישראל עושין רצונו של מקום אז לא ימד ולא יספר, אם כן אמאי לא נקט כפי סדר לשון הכתוב, דתחילה נאמר והיה מספר וגו', ואחר כך נאמר אשר לא ימד ולא יספר, ואיפכא היה לו לומר כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, כאן בזמן שעושין רצונו של מקום.

אך לך נא וראה מה שהאריך לתרץ בספד"ק נועם אלימלך (ריש פרשת במדבר) וזל"ק: כאן בעושיין רצונו של מקום, דהיינו כשישראל עושין הרצון להבורא יתעלה, שמעוררים רחמים על ידי מעשיהם הטובים, אז יהיה להם מספר, שהסיפור של קדושה הוא טוב כנ"ל שעל ידי הספירה הם מקושרים בספירות העליונים. כאן שאין עושין רצונו וכו', אז אסור למנות אותן. והוּא שְׁפִירֵשׁ רִש"י ז"ל מִתּוֹךְ חִיבְתָם מִנְאָן, וְלִכְאוּרָה הוּא הַהִיפֵךְ שְׁהִיָּה אֲסוּר לְמִנּוֹת וְכו', אֲבָל מִתּוֹךְ דְּבִרְיֵנוּ יְבוּאֵר גַּם כֵּן דְּבִרְיֵי רִש"י וְעוֹלָיִם כְּהוֹגֵן, מִתּוֹךְ חִיבְתָן שְׁהִיָּה צְדִיקִים גְּמוּרִים מִנְאָם כְּדֵי לְקַשְׂרָם כְּנ"ל וְהַבֵּן.

בשולחן הטהור ליל ש"ק פרשת לך תשב"ג

(שם פסוק כז) עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך וגו', היינו אף על פי שלא יהא גופך שם תתענג מרחוק בנועם קדושתה.

זה שאמר הכתוב, ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך, וכתבו בספרים הקדושים (תולדות יעקב יוסף; ערכי נחל; ועוד) שרצה לומר לך מארציות שלך, פירוש הסתלק מן הגשמיות, ורק אחרי זה אל הארץ אשר אראך, כדי שתזכה ותתענג בנועם זו קדושתה.

ויש להוסיף על זה מהא דאיתא בספרים הקדושים כי באברהם אבינו ע"ה שכנה נשמת אדם הראשון (ראה בסידור האר"י ז"ל, כוונת סדר פסח בכלל, ועוד), ואדם הראשון היה עפר יצירתו צבור ממקום המזבח, כראיתא ברש"י על הכתוב (בראשית ב, 1) וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה, נטל עפרו ממקום שנאמר בו מזבח אדמה תעשה לי, הלואי תהא לו כפרה ויוכל לעמוד, ומקורו במדרש (כ"ד יד, ח) ממקום כפרתו נברא וכו' עיי"ש. ואמר לו הקב"ה לאברם לך אל המקום שיצרתך משם שהוא מקום כפרה, והבן.

בתורה"ק (בראשית יב, א) ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך.

נראה לומר דכדי לזכות להרגיש קדושת ארץ ישראל צריכים עבודה ופעולה גדולה מאד, ואדם שעדיין משוקע בתאוות הבהמיות יכול להיות בארץ ישראל כל ימי חייו ולא ירגיש כלל את קדושתה, ויחשב לו כאילו דר בחוץ לארץ, ואפילו אם רואה בעיניו הרים וגבעות ימים ונהרות שבארץ ישראל אינו מבחין כלל שום השתנות מחוץ לארץ. לא כן האדם הממטה עצמו ומקדש את רמ"ח אבריו ושם"ה גידיו, שומר פיו ולשונו ומרחיק עצמו מתאוות העולם הזה, מתנהג בברישות ועונה ורוחץ עיניו בדמעות להשי"ת, הריהו מרגיש את נועם זיוה של ארץ ישראל ומתענג במתיקות ועריכות אור קדושתה.

וזו היתה תפלתו של משה רבינו ע"ה (דברים ג, כה) אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו', שלא ביקש שיהא גופו בארץ ישראל, אלא שיזכה להתענג בנועם קדושתה, ועל זה אמר לו הקב"ה

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' שמחה ניסן ז"ל בן הגה"ח ר' שלמה דוד ז"ל רוטנברג

נלב"ע ביום כ"ב תמוז תש"ע – תנצב"ה

מרשימותיו נערך שיעור החומש רש"י של כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע משנת תשי"ב

בגליון זה, שנמסר לידינו באדיבות לבו של בנו

הרה"ג ר' שלמה דוד רוטנברג ז"ל

נלב"ע ביום כ' תשרי, ד' דחזה"מ סוכות תשע"ח – תנצב"ה

דברי תורה

מב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

ולעבדו בכל לבבכם בתפילה כדי לזכות לתורה ולעבודת ה'

המנונא זמן תפילה לחדו זומן תורה לחדו, דהלא רבא בוודאי לא תמה על עצם התפילה וידע דומן תפילה לחדו זומן תורה לחדו, אלא שאל למה מאריך בתפילה יותר מדי, דתורה הוא חיי עולם ואילו בתפילה מבקשים על חיי שעה, ואין צריכים להאריך בתפילה על חשבון לימוד התורה, ומה השיב על זה.

ו"ש לומר בהקדם המובא בספר צוואת הריב"ש (אות מא) מעיר וקדיש מן שמיא אור ישראל הבעש"ט הקדוש ז"ע [ובספה"ק תניא (אגרת הקדוש, פרק כה) איתא: הגם שבאמת אינה צוואתו, ולא ציוה כלל לפני פטירתו, רק הם לקוטי אמרותיו המהורות שלקטו לקוטי בתר לקוטי ולא ידעו לבוין הלשון על מתכונתו, אך המכוון הוא אמת לאמיתו וכו'] וז"ל: "הנשמה אמרה להרב, שמה שזכה שנתגלו אליו הדברים העליונים, לא מפני שלימד הרבה מש"ס ופוסקים הרבה, רק משום תפילה שהיה מתפלל תמיד בכוונה גדולה, ומשם זכה למעלה העליונה", ע"כ. [והלשון 'הנשמה אמרה להרב' יש בזה לימוד גדול מאד, שהנשמה דברה אליו, וזהו בחינת בת קול, כי הנשמה היא חלק אלוקי ממעל,

בתורה"ק (בראשית יב, א-ב) ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך, ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך, והיה ברכה.

במדרש נחומא (אות א), ילמדנו רבינו, אדם מישראל מהו שיקבל עליו עול מלכות שמים כשהוא מהלך, רב אידי ורב הונא וכו' אמרו אסור לקבל עליו עול מלכות שמים כשהוא מהלך אלא יעמוד במקום אחד ויכוון לבו לשמים באימה וביראה ברתת ובויע וביחוד השם, ויקרא שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. וכבר הארכנו אמש בדרוש לבאר השייכות לפרשתן, והתורה"ק כפטיש יפוצץ סלע ונדרש בפרד"ס, ובכל חלק יש ע' פנים לתורה.

בכח התפילה זוכים לתורה ולשאר מדרגות בעבודת ה'

בגמרא (שבת י, א) רבא חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה, אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, והוא סבר זמן תפילה לחדו זומן תורה לחדו. ולכאורה תמוה תשובת רב

ותבונה. מאי קא משמע לן [וברש"י, למה ליה למימר להו ירבה בישיבה הואיל וברחמים הדבר תלוי], דהא בלא הא לא סגי.

ויש לומר המכוון, דזה היה להם בפשימות שצריך להתפלל כדי לזכות לתורה, אך דימו בעצמם כדי בתפילה לחוד, שיתפללו אתה חונן לאדם דעת ויאמרו כמה פקדי תהילים, וכך יזכו לתורה. לכן אמר להם, ירבה בישיבה וימעט בסחורה, דצריכים לימוד התורה בפועל, שיעזוב כל עסקיו ויתן הגניו ומחשבותיו רק בתורה הקדושה. אך גם על זאת אמרו לו הרבה עשו כן ולא עלתה בידן, לזה אמר להם אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, דהם הזניחו לגמרי את ענין התפילה, ורצו לזכות לתורה על ידי הלימוד בלבד, ואולם כדי לזכות לתורה צריכים סייעתא דשמיא שהתורה תשמר אצלו ולא תשתכח ממנו, ולזה צריך להקדים תפילות ותחנונים לפני המקום ורק כך זוכים לכתרה של תורה. ועל זה אמרו, הא בלא הא לא סגי.

וזהו שהשיב רב המנונא לרבא, זמן תפילה לחוד וזמן תורה לחוד, דגם תפילותיו היא כדי שיזכה לתורה, שהיצר לא יבלבל מחשבותיו במחשבות זרות ושיזכה ללמוד תורה לשמה, ולכן ככל שהוא מרבה ומאריך בתפילה כן יזכה ליותר תורה.

ובן מצינו (ברכות לב, ב) חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם התפילה ושעה אחת אחרי התפילה ומתפללים שעה אחת, ומקשי וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום

וכאשר האדם מקדש ומטהר את נשמתו, הוא זוכה שהיא תדבר אליו].

וזהו לימוד גדול, דאף דהבעש"ט הרבה בש"ס ופוסקים, וכמו שמקובל שהפעם הראשונה שזכה להתגלות אור הגנוז היתה בעת שישב ולמד מסכת יבמות ונתמלא כל הבית אורה (עין נתיב מצותך, נתיב אמונה, שבי ה), ואי אפשר להגיע לשום מדרגה בעבודת ה' בלי לימוד התורה, מכל מקום נתגלה לו שזכה להשגותיו הגבוהות רק בזכות עמוד התפילה.

ולעומת זאת גם בתפילה לכד לא יוכל האדם להיות תלמיד לכם, ואם יעסוק כל היום באמירת תהלים ולא יעסוק בגמרא ותוספות, הרי ישאר עם הארץ, וכן נאמר (משלי כה, ט) מסיר אזנו משמוע תורה גם תפילתו תועבה. אמנם כדי להשיג התורה צריך להסמך לה תפילה, שישפוך שיחו לפני קונו בתפילה ויבקש ותן חלקנו בתורתך, שיהא לי סייעתא דשמיא שאזכה ללמוד וללמד ולהבין נפלאות תורתך ואכוון לאמיתה של תורה.

תורה ותפילה הא בלא הא לא סגי

ויבואר הגמרא (נה ע, ב), שלשה דברי דרך ארץ [שאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע בן חנניא], מה יעשה אדם ויחכם, אמר להן ירבה בישיבה וימעט בסחורה, אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו, שנאמר (משלי ב, ו) כי ה' יתן חכמה מפיו דעת

לומר שזכה לתורה לא בזכות עצם לימודו בנעימות וזמרה ומתוך יגיעה, אלא כיון שביקש רחמים ותחנונים לפני המקום שזכה להבין את התורה לכן זכה לסייעתא דשמיא. ואמר לו הקב"ה, דברי תורה דכתיב ביה התעיף עיניך בו ואיננו, והיינו שכלא סייעתא דשמיא עלולים ברנע אחד לשכוח כל התורה, אתה קורא להם זמירות. ואכן נענש מדה כנגד מדה שאפילו פסוק מפורש בתורה שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, נשתכח ממנו.

המזלזל בתפילה עלול לסוד מעבודת ה' בכלליות

זהו אחד מעיקרי הדברים שהתקינו וחזקו הבעש"ט הקדוש ותלמידיו הקדושים זי"ע, ללמד את בני ישראל הדרך אשר ישכון בה אור, והוא עמוד התפילה. וידוע דזה היה אחד מהטענות שהיו על החסידים, שמאריכים הרבה שעות בתפילה ומבטלים על ידי זה מתורה. אך דרך הבעש"ט היתה ולעברו בכל לבבכם זו תפילה (תענית ב, א), ובפרט בעת הגלות דאיתא במדרש (ויקרא רבה ל, ג) פנה אל תפלה הערער, אמר רבי יצחק פתר קרייא בדורות הללו שאין להם לא מלך ולא נביא לא כהן ולא אורים ותומים ואין להם אלא תפילה זו בלבד, אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם אל תבוז את תפילתם.

הלא תפילה היא כנגד הקרבנות שהקריבו על גבי המזבח (ברכות כו, ב), ובית כנסת הוא מקדש מעט כדדרישין בגמרא (מגילה כט, א) ואהי להם למקדש מעט (יחזקאל יא, טז) אמר רבי

בתפילה, תורתן האיך משתמרת ומלאכתן האיך נעשית, אלא מתוך שחסידים הם תורתן משתמרת. ובירושלמי (ברכות פרק ה, הלכה א) גרסו, על ידי שהיו חסידים היתה ברכה ניתנה בתורתן. והיינו דעל ידי שהקדימו ועשו הכנה קודם התפילה והתפללו בהשתפכות הנפש ובדמעות שליש ברחמים ובתחנונים לפני המקום שיוכו להשיג השגות רמות בלימוד התורה, ובקשו וחנונו מאתך דעה בינה והשכל, בזכות זה זכו שתהא תורתן מתברכת ושמורה אצלם שלא תשתכח ח"ו.

על דרך זה ביאר כ"ק אארמו"ר זי"ע הגמרא (סוטה לה א), דרש רבא, מפני מה נענש דוד, מפני שקרא לדברי תורה זמירות שנאמר (תהלים קיט, נד) זמירות היו לי חוקך בבית מגורי, אמר לו הקב"ה, דברי תורה שכתוב בהן (משלי כג, ה) התעיף עיניך בו ואיננו, אתה קורא אותם זמירות, הרינו מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, דכתיב (במדבר ו, ט) ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש וגו'. ולכאורה תמוה מאי מדה כנגד מדה יש בעונש הזה. וגם מקשים העולם אמאי נענש דוד שקרא לדברי תורה זמירות, הלא אמרו חז"ל (מגילה לב, א) כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר (יחזקאל כ, כה) וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים, הרי שצריך ללמוד בנעימה וזמרה.

אך הענין בזה הוא, שדוד המלך ע"ה השתבח ואמר שהדברי תורה היו לו נעימים ולמד בקול זמרה ולכן זכה לתורה. וכלפי רום מעלת דוד מלכא משיחא נחשב זה קצת פגם, כי היה לו

הוא לימוד התורה, שאחדש חידושי תורה ואהיה למדן וכו', לזה אמר שאם יפתה לבככם מהתפילה, סוף בא לידי וסרתם מן התורה, שאף התורה תשתכח ממנו וישאר בור ריק בלא כלום, ולא זו אף זו שהולך ועובר עבודה זרה ונופל לשאול תחתית, והכל באת לידו על ידי שהזניח עבודת התפילה.

ראשית קבלת עול מלכות בעבודת התפילה

זהו שאמר הכתוב בפרשתן, ויאמר ה' אל אברהם, ואיתא בזוהר הקדוש (פרשתן, ח"א דף עת, א) דהמכוון הוא לנשמתו של אדם אשר חוצבה מתחת כסא הכבוד ונשלחה לעולם השפל הזה כדי לתקן הנר"ג והקומה שלימה, שישלים תפקידו בעולם, וידע דבכרי להגיע אל הארץ אשר אראך, דהיינו לתכלית הנרצה, הדרך לזה הוא ואעשך לגוי גדול, וכדברי המדרש (בראשית רבה לט, יא) דרומז לפסוק (דברים ה, ז) כי מי גוי גדול וגו', דאיתא שם בתרגום אונקלוס, ארי מן עם רב די ליה אלקא קריב ליה לקבלא צלותיה בעידן עקתיה כה' אלקנא ככל עידן דאנחנא מצלין קדמויה, דהיינו שישאל נענים בעת שמתפללים לפני המקום, וכאשר יתחזק בעמוד התפילה יזכה ואגדלה שמך, וברש"י אני מוסיף אות על שמך, שנוסף לו אות ה' שרומז לחמשה חומשי תורה, והיינו דרך על ידי תפילה אפשר לזכות לתורה.

ויבואר שאלת המדרש, מהו שיקבל עליו עול מלכות שמים כשהוא מהלך, דהרי עיקר יסוד היהדות הוא תורה, וכידוע מדברי החתם סופר ז"ע -

יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. ורק זאת נשאר לנו לפליטה, התפילה שאנו מתפללים. מה נאמר ומה נדבר, איני אומר מוסר לאחרים אך אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר, לפעמים רואים אלו הנקראים חסידים אך תפילתם אינה מתאימה לאלו ההולכים בדרך הבעש"ט. כמה נצטער אותו זקן כ"ק אאדמו"ר זי"ע והתריע רבות שצריכים להתפלל בציבור מתחילת התפילה ממש, דהיינו מאדון עולם, ולא רק להתפלל בשעה שהציבור מתפללים דוהו מדרגה קמנה, אלא להתפלל ממש עם הציבור מאדון עולם בשחרית, ובמנחה לומר קרבנות עם הציבור, וכן בערבית משיר המעלות. ובעונותינו הרבים רואים איך היצר הרע מתגבר על זה ביותר, להכשיל בני אדם בענין התפילה, כי יודע הוא דרך על ידי תפילה אפשר לזכות לתורה.

ויבוארו הכתובים (דברים יא, יג-יז), והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלקיכם, והיינו דאהבת ה' וקיום המצוות הוא רק על ידי ולעבדו ככל לבככם, איזהו עבודה שבלב זו תפילה, דרך על ידי תפילות ותחנונים אפשר לזכות לכל זאת. והמשיך ואמר, השמרו לכם פן יפתה לבככם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים וגו', וברש"י וסרתם לפרוש מן התורה שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק בעבודה זרה. והיינו דהכתוב עומד ומוזהיר שאם יפתה לבככם, דהיינו שתדמו לפנות מעבודה שבלב זו התפילה במחשבה שאין זה חשוב כל כך להתפלל בהתלהבות ובכוונת הלב, דהרי העיקר

דהיינו רק תורה בלבד. והמשיך המדרש
העצה היעוצה הוא, יעמוד במקום
אחד, דעמידה היא תפילה, ויכוון לבו
לשמים באימה וביראה ברתת ובויע
וביחוד השם, והיינו שירכה בתפילה
ותחנונים לפני המקום שהוא מנהיג את
העולם ויהיב חכמה לחכימין, והוא נותן
לפתאים ערמה, אתה חונן לאדם דעת
ומלמד לאנוש בינה, ויבקש ממנו רחמים
לזכות לתורה, ורק כך יזכה לאמתה של
תורה.

יעזור הכורא כל עולמים שנוכה על כל
פנים למשהו של תפילה, ועל כל
פנים לכוון פירוש המילות ולא לדבר
להבל וריק בכל כוונה. ואיתא בצוואת
הריב"ש (אות מ) סגולה לכוונה להתפלל
מתוך הסיודור, כי אותיות הא"ב מטהרים
ומזככים ויש בהם קדושה. וכן להתפלל
בקול שמעורר הכוונה, וכן שלא לשוטט
אנה ואנה בתפילה אלא לעמוד במקום
אחד מתחילת התפילה ועד סופה
ולתפלל בעומק הלב.

[מתוך ד"ק בעידן רעוא דרעוין
ש"ק פרשת לך תשנ"ח]

דהוה מרגלא בפומיה דכ"ק אאדמו"ר
זי"ע לחזור עליהם - שאמר, איך יתכן
להיות יהודי כשיש תוספות בש"ס שאין
יודעים אותן. ואם כן ידמה האדם דדי לו
בתורה, ואילו בתפילה ובשאר מצוות
יזול, כגון בברכת המזון יברך במהירות
ובלא כוונה, ובתפילה לא יתפלל במנין,
וילמד עד שהציבור אוחזין כבר באמצע
התפילה, דהרי העיקר הוא תורה, רח"ל
מהאי דעתא. והנה הליכה מורה על
תורה כמאמר הכתוב (ויקרא כו, ג) אם
בחקתי תלכו, וברש"י שתהיו עמלים
בתורה. ואילו עמידה היא תפילה
כדאיתא (ברכות ה, ב) אין עמידה אלא
תפילה שנאמר (תהלים קו, ל) ויעמוד פנחס
ויפלל. ושאל המדרש, מהו שיקבל עליו
עול מלכות שמים כשהוא מהלך,
דהיינו שיחשוב דדי לו בתורה ולא בשאר
דברים.

לזה אמר דח"ו מלומר כך, דהוה עצת
היצר אשר רגליה יורדות מות ולא
ישאר בו מאומה מכל התורה שלמד ח"ו,
כמאמרם ז"ל (יבמות קט, ב) כל האומר אין
לי אלא תורה אפילו תורה אין לו, ואסור
לקבל מלכות שמים כשהוא מהלך,

ישמח לב מבקשי ה'

בהלל והודות להשי"ת שמחים אנו להרנין כל ישרי לב כי זכינו בס"ד
לההדיר מחדש בפאר והדר רב את כל שבעת הכרכים של ספרי הקודש

שו"ת "דברי יציב"

לרגל ההוצאה לאור נמכרים ז' הכרכים במחיר מנצח מיוחד
וכל הקודם זוכה!

הרכישה באמצעות מערכת "קהילות" בכל אתר ואתר

יש להקיש "מכון דברי יציב" ולמלא הפרטים

והספרים יגיעו תוך כמה ימים באמצעות שליח עד לביתכם

הר"ר שלום שמחה בונם יהוד הי"ו

קרית צאנז, טבריה

בן הרה"ח ר' יהודה הי"ו, וחתן הרה"ח ר' בועז בדיחי הי"ו
לזכות בנו יעקב שלמה שיחי שנולד במזל טוב
יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר ישעיה שר הי"ו

קרית צאנז, נתניה

בן הרה"ח ר' חיים שרגא פאוויז ז"ל, וחתן הרה"ג ר' גדליה יעקובוביץ שליט"א
לזכות בתו תחי שנולדה במזל טוב
יזכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר מיכאל פרינץ הי"ו - נתניה

לעילוי נשמת

אביו מוה"ר ישי ב"ר משה ז"ל

נלב"ע ביום י"א מרחשון תשע"ג

תנצב"ה

הר"ר שלמה חזן הי"ו - נתניה

לעילוי נשמות

אביו מוה"ר יחזקאל בן סלמן חזן ז"ל

נלב"ע ביום י"א מרחשון תשע"ד

ואמו מרת שרה בת ויקטוריה ואליהו ז"ל

נלב"ע ביום ט"ז אלול תשע"ט

תנצב"ה

הרה"ח ר' שמואל ברנשטיין הי"ו

קרית צאנז, נתניה

לעילוי נשמת

אמו מרת ליבא דבורה ב"ר משה יהודה ליב ז"ל

נלב"ע ביום י"ג מרחשון תשע"ה

תנצב"ה

הרה"ח ר' שלמה אשר הלוי טויבער הי"ו

מאנסי נ"י.

לזכות בנו המו"מ בתויר"ש הבה"ח יעקב הלוי שיחי

לרגל שמחת נישואיו במזל טוב

עב"ג תחי' בת הרה"ח ר' פנחס אליהו דייטש הי"ו

החתונה אי"ה ביום ראשון הבעל"ט, י"ב מרחשון, באולמי זוילחאוויץ מאנסי
זכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י

המחותנים, הרה"ח ר' משה יעקב גלנץ הי"ו

קרית צאנו, נתניה

והרה"ח ר' אברהם מרדכי שכטר הי"ו

קרית צאנו, נתניה

לזכות בנו המו"מ בתויר"ש הבה"ח החבר יקותיאל יהודה גלנץ שיחי
ובתו הכלה תחי' לרגל שמחת נישואיהם במזל טוב

החתונה אי"ה ביום שלישי הבעל"ט, י"ד מרחשון, באולמי היכל רוזנברג קרית צאנו
זכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י

האחים הנכבדים והחשובים

בני משפחת רייך הרוממה שליט"א

כל אחד בשמו הטוב יבורך

לעילוי נשמת

אביהם הרגול והנכבד

איש חסיד נאמן ומסור שזכה לעמוד לימין קדשו של רבינו הגה"ק זי"ע

כביר המעש ורב הפעלים, שמו הטוב מפארים בהלולים

האי גברא יקרא יקר שבערכין

הרה"ח מוה"ר **שמואל רפאל** בן הרה"ח מוה"ר יהזקאל רייך ז"ל

נלב"ע ביום ט"ז מר חשון תשע"ה

תנצב"ה